

העלון יוצא לאור

לעילוי נשמת

היקרות והנכבדות

זמירה משה ע"ה

נלב"ע ג' כסלו תשפ"ד

ואחותה אביבה חביבה ע"ה

נלב"ע ד' אדר ב' תשפ"ד

בנות סלמן ושרה ז"ל

☆

ת.נ.צ.ב.ה.

פרשת דברים

תשעה באב

מה לו לאב שהגלה את בניו

א. מסופר שכאשר מרן הרב שך זצ"ל נפטר, היה אבל גדול. כולם בכו על גדול הדור, על מנהיג הדור שמסר את הנפש בשביל הדור. כולם בכו, וגם אדם עני אחד עמד בצד ובכה.

כאשר נשאל: "למה אתה בוכה?"

ענה: "איזו שאלה... בכל יום שאספתי כסף בישיבת פוניבז', הוא נתן לי שקל. עכשו, מי יתן לי את השקל הזה בכל יום?"

התפלאו האנשים: על זה אתה בוכה?! על השקל שתפסיק לקבל? אבדנו את ראש הישיבה הגדול שנשא על כתפיו את עול הדור באהבה ובמסירות אין קץ, ואתה בוכה על השקל!?

לפעמים נדמה שאנחנו, דומים לאותו עני. בוכים: "אוי, שיבוא כבר המשיח", והבכיה שלנו היא על הצרות, על הפגועים, ועל בעיות בריאות ושאר מכות, ר"ל. הצרה הגדולה ביותר - היינו עם הקב"ה, ישבנו סביב אותו שולחן והוגלנו משם!...

כמו שכתוב בגמ' ברכות דף ג. בכל יום ג' פעמים כשישראל נכנסין לבתי כנסיות ואומרים אמן יהא שמיה רבה מברך, אומר הקב"ה מה לו לאב שהגלה את בניו - אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

אם רוצים להמחיש קצת מה זה "בנים שגלו מעל שולחן אביהם" נתאר לעצמנו מה זה לשבת ליד שולחן כשמרן 'החפץ חיים' זי"ע יושב בראש, איזה הרגשה מרוממת! איזה הרגשה נפלאה! וכך כלל ישראל ישבו על שולחן אביהם ומלך מלכי המלכים בראש, ועתה אנו מתגוללים בחוצות, אבדנו את כל הרוממות, את כל קירבת ה' שהיה לנו דרך בית המקדש דרך הקרבת הקרבנות, ומה אנחנו עושים? בוכים על השקל שחסר לנו...

כל הקושי והצרות בזמנינו הוא מכח חורבן הבית

ב. ומבואר בחז"ל שכל הקשיים הצרות והיסורים, מגיעים מחורבן הבית, כמו שכתוב במדרש איכה רבא שרבן גמליאל היתה בשכנותו אשה שהיתה מתאבלת על בנה שנסתלק והיה בוכה בלילה והיה רבן גמליאל שומע קולה ונזכר בחורבן הבית ובוכה עמה עד שנשרו ריסי עיניו, וצריך ביאור מה הביא את ר"ג לבכות על

חורבן בית המקדש כששמע צערה של אותה אשה. אלא שרבן גמליאל הבין שכל צרות הכלל והפרט, הכל נובע מחורבן בית המקדש שכשהיה שכינה בתוכנו היא היתה מגן ומושיע מכל הצרות אבל כשהשכינה נסתלקה נהיינו חשופים לכל הצרות.

ולכן נהגו לומר בניחום אבלים (רח"ל) המקום וכו' בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, כי הכל הוא מכח אבלי ציון, וכשכבר לא יהיה אבלי ציון וירושלים, אז יבולע המות לנצח ותהיו מנוחמים.

וכך יתבאר מה שמבקשים בברכת המזון: רחם נא ה' אלוהינו על ציון משכן כבודך ועל הבית הגדול, ומיד אח"כ מבקשים, רענו, זוננו, פרנסנו וכלכלנו, ולמה מקדימים בקשה על ירושלים למזונות ופרנסה, אלא שמבית המקדש וירושלים ירד השפע לכל העולם ולכן אנחנו מבקשים על בנין ירושלים ושממילא נזכה לשפע ברכה ופרנסה.

הנהגה מיוחדת לתלמידי חכמים

ג. והנה מצינו בחז"ל ובפוסקים שאף שבדרך כלל ההנהגה בכל הלכה והלכה היא באופן שיהיה לתלמיד חכם ולכל העם, אך כל מה שנוגע לאבלות על בית המקדש התלמיד חכם נתבע יותר לעורר ולהרגיש בנפשו אבלות החורבן. וכמו שמצינו בפסחים נ"ד "מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין, מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין, ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים" ופירש המאירי "שהם ראויים להכיר בחסרון המקדש יותר מן האחרים". וכ"פ בספר תלמיד הרשב"א שם: "שתלמידי חכמים יש להם דעת להכיר מה שאבדו ומתאבלין בדבר". ולכאור' מבואר בכונתם שלא באה המשנה רק לתאר "תמונת מצב" על מעשה הת"ח בת"ב, אלא נאמר פה דין שעליהם מוטל להתאבל יותר - דהם נדרשים להבין מה חסרנו.

עומק הענין דתלמידי חכמים בטלים מן התורה בתשעה באב

ד. ובאמת כך מצינו בהלכות תשעה באב שחז"ל רצו שדוקא התלמידי חכמים הם יהיו המתאבלים על ירושלים, שהרי ביטלו מצות תלמוד תורה בתשעה באב (חוץ מדברים הרעים) והרי לשאר העם מה שפטורים מתלמוד תורה אין זה מפריע להם כמו לתלמידי חכמים, שכשנאסרים בלימוד הרי זה כמו לנתק אותם "מהחמצן" שמחיה אותם (וללמוד בדברים הרעים לא תמיד יש את אותו חשק כמו שיש בדברים שלבו חפץ) א"כ יוצא שת"ח שלומד כל היום כשמגיע ת"ב אחרי שהתפלל ואומר קינות מתקשה מאוד להמשיך את היום שרגיל אליו בעסק התורה ושוכב באפיסת כוחות מהצום ולכאור' יש לשאול מה הועילו חכמים בתקנתן?

אלא על כרחנו שמאחר והתביעה באבלות החורבן על תלמיד חכמים גדולה יותר, מאחר שהם ראויים להכיר בחסרון המקדש (כלשון הראשונים הנ"ל) לכן ידעו חז"ל שאם לא ניקח מהם את "החמצן", הם יהיו עסוקים בלימוד התורה כל היום, ולא ישימו לב להתבונן על חורבן ירושלים, ולא נשאר לחז"ל ברירה אלא ליקח מהם את התורה, והתחושה הזו שיש "לתלמיד חכם" ביום הזה כאשר לוקחים לו את התורה - לוקחים לו את החמצן! וממילא לוקחים לו את החיים... זה התחושה שאליה צריכים לבוא ביום הזה ביחס לבית קדשנו ותפארתנו כמו שאנו אומרים בברכת ההפטר: "רחם על ציון כי היא בית חיינו..." שהחיים של כלל ישראל ושל כל יהודי זה עד כמה שיש בית המקדש ובל"ז אין לנו חיים...

ליל תשעה באב - בבית שבסמטת חנן לא חל שום שינוי בסדרים הקדושים, בשעה הקבועה 2.30 בלילה הקיץ רבינו משנתו למרות ישישותו המופלגת למרות היותו חלוש מחמת צומו.

רבינו נהג לומר את הקינות מתחילתן עד סופן מילה במילה והשקיע בכך עיון ועמל כפי שהשקיע בכל סוגיה מסוגיות הש"ס.

ומעתה הזמן המוקצה לכך מסוף תפילת שחרית עד חצות היום לא הספיק! לאמירת הקינות ייחד רבינו את "הסדר ראשון" שלו, היה קם ממיטתו כבכל לילה התיישב על כסא נמוך שלשה טפחים מן הקרקע... פתח את ספר הקינות ואמר מילה במילה בריכוז מועט כל הגה וכל מילה כמונה מעות.

במשך ג' שעות ומחצה היה שקוע באמירת הקינות כפי שהיה שקוע בלימודו בכל לילה, לאחר תפילת שחרית המשיך באמירת הקינות מהמקום שהפסיק בלילה, עד חצות היום...

רבינו ישראל מסאלנט: בתשעה באב אפשר להתעלות לא פחות מיום הכיפורים

ח. עוד מצינו בחז"ל שת"ב איקרי מועד (שנאמר קרא עלי מועד לשבור בחרו) (תענית יח) וביאור הדברים ביאר רבינו ירוחם ממיר (עי' עלי שור חלק ב') יש מועד של קירוב ויש מועד של ריחוק, ואפשר להגיע לקירבת ה' על ידי "מעמקים קראתיך ה'", דוד המלך סבל כל ימיו מצרות, צרות במשפחת אביו, צרת אבשלום, צרת שאול, וכו'. אבל דוד המלך כשהיה במערה, במעמקים, הוא חיפש קירבת ה' וזעק: ה' שמעה בקולי, כי ידע שכל מצבו הוא מאת ה', ולכן אומר: שבטך ומשענתך המה ינחמוני.

וגם אנחנו כשנמצאים בגלות כ"כ הרבה שנים אבל כשאנחנו יודעים שיש מי שעומד מאחורי הגלות הזו, הוא הרחיק אותנו, אבל כדי לקרב אותנו אליו זה בחינה של מועד - התועדות המביאה לקרבת ה'.

ובשפתי חיים (ח"ג רצ"ד) מביא בשם רבי ישראל מסאלנט זי"ע 'יכול יהודי להתעלות ברוחניות ב'תשעה באב' לא פחות ממה שהוא מסוגל להתעלות ביום הכיפורים.

יום של תפילה לבנין הבית!

ט. ויום תשעה באב עצמו הוא יום המסוגל להתפלל על בנין הבית, ויש לציין מה שהביא בשיחות הגרא"ב פינקל זצ"ל מדברי הראשונים שתשעה באב מלבד האבילות הוא גם "יום של תפילה" על בנין הבית, והמקור לזה מדברי הגמ' בפסחים נד: דאף שאין תפילת נעילה חובה בת"ב, אבל נאמר "ולואי שיתפלל כל היום כולו" ובתוס' רבינו פרץ שם הקשה דהא כלל זה נאמר בספק התפלל ולא בודאי התפלל, ותירץ וזה לשונו: **דכיון דתשעה באב הוא עת למיפש ברחמים ותחנונים** חשיב זה כמו ספק לא התפלל בשאר ימות השנה עכ"ל.

ועתה שקרב ובא יום תשעה באב, דברי רבינו פרץ ז"ל זועקים: "דתשעה באב היא עת למיפש ברחמים" לישא תפילה תחינה וזעקה לאדון כל שיחוס ויושיע צאן מרעיתו ויסיר מעלינו גזירת הגלות וצרות ישראל והגזירות הקשות על עולם התורה ויגאלנו בקרוב גאולת עולמים. אכ"ד.

ולא עוד אלא ללמדנו שכל הצלחתנו והשגתנו בעסק התורה הוא מכח בית המקדש כמו שמביא רבינו הרמ"א זי"ע בספר מחיר יין, שירמיהו היה יושב על חורבות בית המקדש ובוכה ופגש אותו אחד מגדולי חכמי יון סוקרטוס שמו וכשראהו בוכה שאל אותו מה יש לבכות על אבנים ועצים, אמר לו ירמיהו: אתה הרי פילוסוף האם יש לך איזה דבר מוקשה בפילוסופיאי שלך שטעונה הסבר, אמר לו - וירמיהו פתר את זה ברגע. שאל אותו סוקרטוס, מי לימד אותך לפתור את הקושיות החזקות האלו, א"ל ירמיהו: את כל זה למדתי מהעצים והאבנים האלו...

דמעותיו של רבינו החתם סופר זי"ע"א

ה. וכך סיפר תלמידו של בעל "החתם סופר" זי"ע"א (רבי משה המבורגר) "פעם בערב תשעה באב אחרי הצהרים התבודד מן החתם סופר בחדרו, הייתי סקרן מאוד לדעת סיבת התבודדותו כי הלא ידעתי שבערב ת"ב אחה"צ אינו עוסק לא בדבר הלכה, ולא בחיבור תשובות לשואלים העזתי פני ברבי, והצצתי דרך חור המנעול, ומה נורא המחזה שנגלה לעיני: **איש האלוקים יושב ומקונן על חורבן הבית**, על ידו מונח ספר, ובידו כוס, אשר לתוכה הזיל דמעותיו עד שנתמלאה, ובשעה שישב לאכול סעודה מפסקת, לגם מכוס הדמעות, לקיים מה שנאמר "האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שליש" (תהילים פ') ע"כ דבריו.

זקני ירושלים ידעו לספר כי בירושלים ניסה רבי משה המבורגר ללכת גם הוא בעקבות רבו הגדול, אף הוא נהג להסתגר בחדרו באחד מימי בין המצרים ומירר בבכי על חורבן הבית ועל גלות השכינה עינו ירדה מים והדמעות שניגרו נצברו לתוך כוס כמו אצל רבו, אולם בסופו של דבר התמלאה הכוס בדמעות רק בפחות מחציה, ורבי משה חש כי כוחותיו אזלו... (האיש על החומה ח"ב)

בכי תמרורים

ו. סיפרו בני מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל כי בשנים עברו עבודת התפילה של אביהם הייתה אחרת לגמרי, באריכות ובהתרגשות. לדוגמא, בתשעה באב - הוא היה בוכה בדמעות שליש, מיצר ודואג ואבל שעות רבות בבית הכנסת המרכזי בכפר סבא, ואח"כ בכולל חזון איש. שמתחילת אמירת הקינות ועד סוף זלגו עיניו דמעות. וכל מי שראה אותו בוכה ומקונן כל כך, היה נסחף בבכיו הנורא. ובד"כ מרוב יגונו וצערו ה' נמשך אצלו אמירת הקינות זמן רב ולא ה' מספיק לומר אפי' מחצית מהקינות. אולם, בשנים האחרונות עת רבו מאוד הציבור שמביטים בו, שינה מהנהגות אלו, וכמו שחדל מהתעניות והחומרות המופלגות שנהג בהן. (רשימות נכדו שליט"א)

מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שקוע באמירת הקינות כפי שהיה שקוע בלימודו

ז. וכך מתואר בספר "גדולה שימושה" "בערב תשעה באב אחר חצות סגר רבינו את גמרתו, וישב שעון על כף ידו, מרוכז ושקוע במחשבותיו, אחר זמן פתח משנה ברורה בהלכות תשעה באב ולמד ממנו את הלכות היום.

הניגון, בן לוייתו הנצחי עימו היה משורר את שירת התורה נמחק כליל...